

LEIPZIŠKA LISTINA o trajnostnih evropskih mestih

Sprejeta na neformalnem srečanju ministrov, pristojnih za urbani razvoj in teritorialno kohezijo, v Leipzigu, 24. in 25. maja 2007

PREAMBULA

LEIPZIŠKA LISTINA o trajnostnih evropskih mestih je dokument držav članic, ki je bil pripravljen v okviru obsežnega in preglednega sodelovanja evropskih interesnih skupin. Ob upoštevanju izzivov in priložnosti ter različnih zgodovinskih, gospodarskih, socialnih in okoljskih značilnosti evropskih mest so se ministri držav članic, pristojni za razvoj mest, soglasno dogovorili o skupnih načelih in strategijah za politiko urbanega razvoja. Ministri so se zavezali, da bodo:

- v svojih državah začeli politično razpravo o tem, kako vključiti načela in strategije Leipziške listine o trajnostnih evropskih mestih v nacionalne, regionalne in lokalne razvojne politike;
- uporabili instrument celovitega urbanega razvoja in s tem povezane strukture upravljanja za njegovo izvajanje ter v ta namen vzpostavili potreben okvir na nacionalni ravni;
- spodbujali vzpostavitev uravnoteženega prostorskega razvoja, ki bo temeljil na evropski policentrični urbani strukturi.

Ministri se zahvaljujejo nemškemu predsedstvu za pripravo poročila *Celovit razvoj urbanih območij kot predpogoj za uspešen trajnostni urbani razvoj* in za študije *Strategije za izboljšanje fizičnega okolja v ogroženih urbanih območjih*, *Krepitev lokalnega gospodarstva in politike lokalnega trga dela v ogroženih urbanih območjih*, *Aktivne politike izobraževanja in usposabljanja otrok in mladih v ogroženih urbanih območjih* ter *Trajnostni mestni promet in ogrožena urbana območja s primeri dobre prakse v Evropi*. Te študije bodo mestom različnih velikosti pomagale pri učinkovitem izvajanju načel in strategij, določenih v Leipziški listini o trajnostnih evropskih mestih.

Ministri izjavljajo:

Ministri, pristojni za razvoj urbanih območij v državah članicah Evropske unije, menimo, da so evropska mesta različnih velikosti, ki so se razvijala skozi zgodovino, dragocena in nenadomestljiva gospodarska, socialna in kulturna dobrina.

S ciljem varovati, krepiti in še naprej razvijati naša mesta močno podpiramo Strategijo trajnostnega razvoja EU, ki temelji na akcijskem programu iz Lilla, urbanističnem pravnem redu iz Rotterdama in Bristolskem sporazumu. Pri tem je treba sočasno in uravnoteženo upoštevati vse razsežnosti trajnostnega razvoja, vključno z gospodarsko blaginjo, socialnim ravnotežjem in zdravim okoljem. Poleg tega je treba upoštevati tudi kulturne in zdravstvene vidike ter ustrezno pozornost nameniti institucionalnim zmogljivostim v državah članicah.

Naša mesta imajo edinstvene kulturne in arhitekturne kakovosti, veliko moč socialnega vključevanja in izjemne možnosti za gospodarski razvoj. So centri znanja ter viri rasti in inovacij. Hkrati se naša mesta srečujejo z demografskimi problemi, socialno neenakostjo, socialno izključenostjo nekaterih skupin prebivalstva, pomanjkanjem cenovno dostopnih in primernih stanovanj ter okoljskimi problemi. Dolgoročno gledano mesta ne bodo mogla opravljati svoje vloge nosilca družbenega napredka in gospodarske rasti, kot je zapisano v Lizbonski strategiji, če ne bodo uspela ohranjati socialnega ravnotežja tako znotraj mest kot med različnimi mesti, ohranjati kulturne raznolikosti in ustvariti visoke kakovosti na področjih urbanizma, arhitekture in okolja.

Vedno bolj potrebujemo celovite strategije in usklajeno delovanje vseh oseb in institucij, udeleženih v procesu razvoja mest, ki presega meje posameznih mest. Vse ravni upravljanja – lokalna, regionalna, nacionalna in evropska – so odgovorne za prihodnost naših mest. Da bo upravljanje na več ravneh zares učinkovito, moramo izboljšati usklajevanje sektorskih politik in razviti nov občutek odgovornosti za celovito politiko urbanega razvoja. Zagotoviti moramo tudi, da vsi, ki so dejavni pri uresničevanju teh politik, na vseh ravneh pridobijo splošne in interdisciplinarne spretnosti in znanja, potrebne za razvoj mest kot trajnostnih skupnosti.

Pozdravljamo izjave in priporočila, zapisane v Teritorialni agendi Evropske unije, in delo evropskih institucij, ki podpira celovit pogled na vprašanja urbanega razvoja. Obveznosti iz Alborške listine priznavamo kot dragocen prispevek k strateškemu in usklajenemu delovanju na lokalni ravni, prav tako tudi sklepe evropskega foruma za arhitekturne politike o kulturi grajenega (Baukultur) z dne 27. aprila 2007. Seznanjeni smo z Evropsko listino za mrežo vitalnih mest (European Charter “Network Vital Cities”).

Priporočamo:

I. Večjo uporabo pristopov celovite politike urbanega razvoja

Celovito politiko urbanega razvoj mest razumemo kot sočasno in ustrezno upoštevanje problemov in interesov, ki so pomembni za urbani razvoj. Celovita politika urbanega razvoja je proces, v katerem se usklajujejo prostorski, sektorski in časovni vidiki ključnih področij urbane politike. Zelo pomembna je udeležba gospodarskih akterjev, interesnih skupin in javnosti. Celovita politika urbanega razvoja je temeljni predpogoj za izvajanje Strategije trajnostnega razvoja EU. Njeno izvajanje je naloga evropske razsežnosti, vendar mora upoštevati lokalne posebnosti in potrebe ter načelo subsidiarnosti.

Uskladitev interesov, dosežena s celovito politiko urbanega razvoja, oblikuje trdno osnovo za konsenz med državo, regijami, mesti, državljanom in gospodarskimi akterji. Z združevanjem znanja in finančnih sredstev se lahko izboljša učinkovitost uporabe omejenih javnih sredstev in bolje uskladi javne in zasebne naložbe. Celovita politika urbanega razvoja vključuje laično in strokovno javnost in državljanom omogoča, da igrajo aktivno vlogo pri oblikovanju njihovega neposrednega življenjskega okolja. Hkrati lahko ti ukrepi zagotovijo večjo načrtovalsko zanesljivost in varnost naložb.

Evropskim mestom priporočamo, da preučijo možnost priprave celovitih programov urbanega razvoja za mesto kot celoto. Ti izvedbeno naravnani instrumenti načrtovanja, bi morali:

- opisovati prednosti in pomanjkljivosti mest in mestnih sosesk, ki temeljijo na analizah trenutnega stanja;
- opredeliti skladne razvojne cilje za urbano območje in razviti razvojno vizijo mesta;
- uskladiti različne načrte mestnih sosesk, sektorske in tehnične načrte in politike ter zagotoviti, da bodo načrtovane naložbe spodbujale uravnotežen razvoj mestnega območja;
- usklajevati in prostorsko usmerjati porabo sredstev s pomočjo akterjev javnega in zasebnega sektorja;
- biti usklajeni na lokalni ravni in na ravni mestnih regij ter vključevati državljane in druge partnerje, ki lahko močno prispevajo k oblikovanju prihodnje gospodarske, socialne, kulturne in okoljske kakovosti posameznih območij.

Okrepiti je treba usklajevanje na lokalni ravni in na ravni mestnih regij. Cilj je enakopravno partnerstvo med mesti in podeželskimi območji, pa tudi med malimi, srednje velikimi in velikimi mesti ter mesti v okviru mestnih in velemestnih regij. Vprašanj in odločitev politike razvoja mest ne smemo več obravnavati ločeno od njihovega širšega prostora. Naša mesta bi morala imeti osrednjo vlogo pri razvoju mestnih regij in prevzeti odgovornost za teritorialno kohezijo. Zato bi bilo koristno, če bi se naša mesta na evropski ravni med seboj tesneje povezovala.

Celovita politika urbanega razvoja ponuja vrsto instrumentov, ki so se v številnih evropskih mestih že izkazali pri razvoju sodobnih, kooperativnih in učinkovitih upravnih struktur. Ti instrumenti so nujno potrebni za izboljšanje konkurenčnosti evropskih mest. Omogočajo zgodnje usklajevanje stanovanjskega, gospodarskega, infrastrukturnega in storitvenega razvoja ob upoštevanju, med drugim, vpliva trendov staranja prebivalstva in migracij ter pogojev energetske politike.

Menimo, da so v okviru celovite politike urbanega razvoja, bistvenega pomena za krepitev konkurenčnosti evropskih mest naslednje strategije za ukrepanje:

- **Ustvarjanje in zagotavljanje visoke kakovosti javnih prostorov**

Kakovost javnih prostorov, urbane krajine in arhitekture ter urbanega razvoja imajo pomemben vpliv na življenjske pogoje urbanega prebivalstva. V vlogi mehkih lokacijskih dejavnikov so pomembni za pritegnitev na znanju temelječih podjetij, kvalificirane in ustvarjalne delovne sile in za turizem. Zato je treba okrepiti povezanost arhitekture, načrtovanja infrastrukture in urbanega načrtovanja, da bi ustvarili privlačne javne prostore, prilagojene potrebam uporabnikov, ter na ta način dosegli visok standard življenjskega okolja, t.i. Baukultur. To kulturo grajenega (Baukultur) je treba razumeti v najširšem pomenu besede, kot vsoto vseh kulturnih, gospodarskih, tehnoloških, socialnih in ekoloških

vidikov, ki vplivajo na kakovost in proces načrtovanja in gradnje. Vendar ta pristop ne bi smel biti omejen le na javne prostore. Takšna kultura grajenega (Baukultur) je pomembna za mesta kot celoto in njihovo okolico. Mesta in vlada morajo poskrbeti, da se bo čutil njihov vpliv. To je še posebej pomembno za varstvo arhitekturne dediščine; zgodovinske stavbe, javne prostore in njihovo urbano in arhitekturno vrednost je treba ohranjati.

Ustvarjanje in varovanje funkcionalnih in dobro zasnovanih urbanih prostorov, infrastruktur in storitev je skupna naloga države, regionalnih in lokalnih oblasti, pa tudi državljanov in podjetij.

- **Posodabljanje infrastrukturnih omrežij in izboljšanje energetske učinkovitosti**

Zelo pomemben prispevek h kakovosti življenja, lokacije in okolja lahko predstavlja trajnosten, dostopen in cenovno sprejemljiv mestni prevoz z usklajenimi povezavami do prometnih omrežij v mestnih regijah. Posebno pozornost je treba nameniti upravljanju prometa in medsebojni povezavi različnih oblik prometa, vključno z infrastrukturo za kolesarje in pešce. Urbani promet mora biti v skladu z različnimi bivalnimi, delovnimi in okoljskimi zahtevami ter zahtevami javnih prostorov.

Tehnično infrastrukturo, zlasti za oskrbo z vodo, ravnanje z odpadnimi vodami in druga omrežja oskrbe, je treba pravočasno izboljšati in prilagoditi spreminjajočim potrebam, da se izpolnijo bodoče zahteve za visoko kakovost mestnega življenja.

Temeljni predpogoj za trajnostno komunalno oskrbo so energetska učinkovitost in ekonomična raba naravnih virov ter gospodarska učinkovitost njihovega delovanja. Izboljšati je treba energetske učinkovitost stavb. To velja za obstoječe in nove stavbe. Prenova stanovanjskega fonda lahko pomembno vpliva na energetske učinkovitost in izboljšanje kakovosti življenja prebivalcev. Posebno pozornost je treba nameniti montažnim, starim in nizko kakovostnim stavbam. Optimizirana in učinkovita infrastrukturna omrežja ter energetske učinkovite stavbe bodo zmanjšali stroške za podjetja in tudi za prebivalce.

Pomembna podlaga za učinkovito in trajnostno rabo virov je strnjena poselitvena struktura. To lahko dosežemo s prostorskim in urbanističnim načrtovanjem, ki s strogim nadzorom ponudbe površin in nadzorom špekulacij, preprečuje širjenje mestnega območja. Kot posebno trajnostna se je pri tem izkazala strategija mešanja rabe prostora za bivanje, zaposlitev, izobraževanje, oskrbo in izkoriščanje prostega časa v urbanih soseskah.

Mesta morajo prispevati k zagotavljanju in izboljševanju kakovosti življenja njihovih prebivalcev in njihovi privlačnosti za poslovne lokacije z uporabo visoko razvitih informacijskih in komunikacijskih tehnologij na področju izobraževanja, trga dela, socialnih storitev, zdravja, varnosti in zaščite ter sredstev za izboljšanje upravljanja mest.

Naša mesta se morajo prilagajati zahtevam, ki nastajajo zaradi podnebnih sprememb. Dobro zasnovan in načrtovan urbani razvoj lahko omogoči gospodarsko rast z nizkimi emisijami ogljikovega dioksida, izboljša kakovost okolja in zmanjša emisije ogljikovega dioksida. Mesta lahko te rezultate dosežejo z

inovativnimi ukrepi preprečevanja, zmanjševanja tveganja in prilagajanja, tako da spodbujajo razvoj novih industrij in podjetij z nizkimi emisijami ogljikovega dioksida.

- **Aktivna politika inovacij in izobraževanja**

Mesta so centri, kjer se ustvarja in prenaša mnogo znanja. Izkoriščanje potenciala znanja mesta je odvisno od kakovosti njegovega predšolskega in šolskega izobraževanja ter od možnosti za prenos znanja, ki jih zagotavljajo sistemi izobraževanja in usposabljanja ter socialne in kulturne mreže. Odvisno je tudi od možnosti za vseživljenjsko učenje, odličnosti univerz in neuniverzitetnih raziskovalnih inštitutov ter mreže za prenos med industrijo, podjetji in znanstvenimi institucijami

Celovita politika urbanega razvoja lahko prispeva k izboljšanju teh dejavnikov, na primer z združevanjem interesnih skupin, podporo mrež in optimizacijo lokacijskih struktur. Celovit urbani razvoj spodbuja socialni in medkulturni dialog.

Celovita strategija urbanega razvoja, kooperativno upravljanje razvoja mest in odgovorno vodenje lahko prispevajo k ciljno usmerjeni uporabi potenciala evropskih mest, zlasti na področju konkurenčnosti in gospodarske rasti ter zmanjšanja neenakosti v mestnih soseskah in med njimi. Državljanom dajejo priložnost za družbeno in demokratično udeležbo.

II. Posebno pozornost je treba nameniti ogroženim urbanim predelom v okviru mesta kot celote

Mesta se soočajo z velikimi izzivi, zlasti v povezavi z gospodarskimi in socialnimi strukturnimi spremembami ter globalizacijo. Med posebnimi problemi sta zlasti visoka stopnja nezaposlenosti in socialna izključenost. V posameznih območjih mesta lahko obstajajo precejšnje razlike glede gospodarskih in socialnih možnosti, pa tudi glede kakovosti bivalnega okolja. Poleg tega socialno razlikovanje in razlike v gospodarskem razvoju pogosto še naprej naraščajo, kar povečuje nestabilnost razmer v mestih. Politika socialnega vključevanja, ki prispeva k zmanjševanju neenakosti in preprečevanju socialne izključenosti, je najboljše zagotovilo za ohranjanje varnosti v naših mestih.

Dobro osnovana stanovanjska politika je lahko učinkovit instrument za doseg ciljev socialne kohezije in integracije v mestih ter urbanih območjih. Zdrava, primerna in cenovno dostopna stanovanja lahko povečajo privlačnost mestnih predelov za mlade in starejše ter tako prispevajo k njihovi stabilnosti.

V okviru politike razvoja mest, usmerjene v prihodnost, je treba zgodaj zaznati znake nevarnosti ter pravočasno in učinkovito ukrepati. Tako lahko prihranimo tudi sredstva. Ko območje enkrat začne nazadovati, so lahko stroški in naporji za zaustavitev takega trenda precej višji. Prebivalcem prizadetih območij moramo ponuditi možnosti in spodbude za izboljšanje. Aktivna vključitev prebivalcev in boljši dialog med političnimi predstavniki, prebivalci in gospodarskimi akterji sta bistvenega pomena pri iskanju najboljše rešitve za vsako ogroženo urbano območje.

Zato menimo, da so za ogrožene urbane predele ključnega pomena naslednje strategije za ukrepanje, kot del celovite politike urbanega razvoja

- **Uveljavljanje strategij za izboljšanje urbanega okolja**

Gospodarske dejavnosti in naložbe na eni strani ter visoko kakovostne urbane strukture, dobro grajeno okolje ter sodobna in učinkovita infrastruktura in zmogljivosti na drugi so med seboj tesno povezane. Zato je treba izboljšati obstoječi grajeni fond v ogroženih mestnih predelih, predvsem z vidika njihovega oblikovanja, fizičnih lastnosti in energetske učinkovitosti. Največji potencial za povečanje energetske učinkovitosti v EU in s tem za boj proti podnebnim spremembam predstavlja izboljšanje stanovanjskih standardov v novih stavbah, pa tudi v obstoječih velikih montažnih in starih stavbah ter stavbah slabše kakovosti.

Za povečanje trajnosti naložb v izboljšanje urbanega okolja je treba naložbe vključiti v dolgoročne razvojne strategije, ki imajo predvidene tudi nadaljnje javne in zasebne naložbe.

- **Krepitev lokalnega gospodarstva in lokalne politike trga dela**

Pri ukrepih za zagotavljanje gospodarske stabilizacije ogroženih urbanih predelov je treba izkoristiti tudi notranje gospodarske sile v samih urbanih predelih. Na tem področju so ustrezni taki instrumenti politike trga dela in gospodarske politike, ki so prilagojeni potrebam posameznih urbanih predelov. Cilj je ustvarjati in zagotavljati nova delovna mesta ter pospeševati ustanavljanje novih podjetij. Še posebej je treba izboljšati možnosti za dostop do lokalnih trgov dela z zagotavljanjem usposabljanja prilagojenega povpraševanju. Tudi možnosti zaposlovanja in usposabljanja v etnični ekonomiji je treba bolj izkoristiti.

Evropsko unijo, države članice in mesta pozivamo, da ustvarijo boljše pogoje in instrumente za krepitev lokalnega gospodarstva in s tem lokalnih trgov dela, zlasti s spodbujanjem socialne ekonomije in zagotavljanjem državljanom prijaznih storitev.

- **Aktivne politike izobraževanja in usposabljanja otrok in mladih**

Pomembno izhodišče za izboljšanje položaja v ogroženih urbanih območjih je izboljšanje pogojev izobraževanja in usposabljanja v lokalnih skupnostih skupaj z aktivnimi politikami, osredotočenimi na otroke in mlade.

V ogroženih urbanih območjih je treba zagotoviti in izboljšati možnosti za izobraževanje in usposabljanje, ki bodo osredotočene na potrebe otrok in mladih, ki tam živijo. S politiko, osredotočeno na otroke in mlade in prilagojeno socialnemu okolju v katerem živijo, prispevamo k izboljšanju možnosti za uresničevanje ambicij otrok in mladih, ki živijo v ogroženih urbanih območjih in jim dolgoročno lahko zagotovimo enake možnosti za razvoj.

- **Spodbujanje učinkovitega in cenovno dostopnega javnega prevoza**

Številne ogrožene urbane predele dodatno obremenjujejo slabe prometne povezave in okoljski vplivi, ki še bolj zmanjšujejo njihovo privlačnost. Razvoj učinkovitega in cenovno dostopnega sistema javnega prevoza bo prebivalcem teh urbanih predelov zagotovil enake možnosti za mobilnost in dostopnost kot drugih državljeni - do česar imajo pravico.

Da bi dosegli ta cilj, je treba prometno načrtovanje in upravljanje prometa na teh območjih bolj usmerjati v zmanjševanje negativnih učinkov prometa na okolje in organizirati prevoz na način, ki bo ta urbana območja bolje povezal z mestom in regijo kot celoto. Za to je potrebno tudi ustrezno prometno omrežje za pešce in kolesarje.

Bolje kot nam uspe gospodarsko stabilizirati ogrožena urbana območja, jih socialno vključiti in izboljšati njihovo fizično okolje in prometno infrastrukturo, boljše so možnosti, da naša mesta dolgoročno ostanejo mesta družbenega napredka, rasti in inovacij.

Poudarjamo:

Politiko razvoja mest bi bilo treba oblikovati na nacionalni ravni, spodbude za inovativne rešitve pa bi bilo treba oblikovati tako na nacionalni kot tudi na drugih ravneh.

Naša mesta potrebujejo dovolj maneverskega prostora za ukrepanje, da lahko odgovorno opravljajo lokalne naloge, in trdno finančno podlago, ki zagotavlja dolgoročno stabilnost. Zato je pomembno tudi, da države članice dobijo priložnost za uporabo evropskih strukturnih skladov za pomembne celovite programe razvoja mest. Uporaba teh skladov bi morala biti bolj usmerjena v posebne probleme in potencialne ter upoštevati možnosti, probleme in posebnosti v državah članicah. Lokalne oblasti morajo razviti potrebne kvalifikacije in učinkovitost za izvajanje celovitih politik razvoja mest, tudi glede doseganja splošne kakovosti in trajnosti v grajenem okolju, če za to še ni poskrbljeno.

Novi pobudi EU, JESSICA in JEREMIE, ponujata zelo obetavne možnosti za okrepitev učinkovitosti tradicionalnih nacionalnih in evropskih finančnih virov, s katerimi bi spodbudili razvoj mest ter malih in srednje velikih podjetij. Ti dve pobudi naj bi uporabljali ustrezne instrumente za finančni inženiring, da bi usmerjali zasebni kapital v izvajanje celovitih strategij za razvoj mest.

Na nacionalni ravni se morajo vsa ministrstva dobro zavedati, da imajo mesta pomembno vlogo pri uresničevanju nacionalnih, regionalnih in lokalnih ciljev ter da njihove politike vplivajo na mesta. Prizadevanja različnih resornih ministrstev, ki delujejo ali vplivajo na vprašanja mest, je treba bolje uskladiti in vključiti, da se bodo med seboj dopolnjevala, ne pa si nasprotovala.

Poudarjamo pomen sistematične in strukturirane izmenjave izkušenj in znanja na področju trajnostnega razvoja mest. Evropsko komisijo pozivamo, da na prihodnji konferenci v okviru pobude Regije za gospodarske spremembe predstavi rezultate izmenjave dobre prakse na podlagi smernic Leipziške listine. Poleg tega potrebujemo evropsko platformo, da bomo združili in razvili najboljše

prakse, statistične podatke, primerjalne študije, ocene, medsebojne preglede in druge raziskave mest za podporo akterjem, ki sodelujejo pri razvoju mest na vseh ravneh in v vseh sektorjih. Nadaljevali bomo s spodbujanjem in krepitevijo izmenjave znanja in izkušenj med oblikovalci politik, izvajalci in raziskovalci na lokalni, regionalni, nacionalni in evropski ravni, da bomo okrepili urbano dimenzijo Strategije trajnostnega razvoja EU, Lizbonsko strategijo in Evropsko strategijo zaposlovanja.

Evropa potrebuje močna mesta in regije, v katerih je dobro živeti.
